

УДК 502/504+338.48](045)

DOI: <http://doi.org/10.32589/2412-9321.30.2025.331790>

К. Д. ДОДІЛОВА

кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму

Національний транспортний університет (Україна, Київ)

e-mail: didenko.kate@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-6520-4463>

В. В. ПОЛУДА

кандидат педагогічних наук, доцент

Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства

(Україна, Київ)

e-mail: poludavv@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0748-5720>

В. А. ТКАЧЕНКО

кандидат технічних наук, доцент

Національний транспортний університет (Україна, Київ)

e-mail: tva-ntu@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5147-0772>

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК ОДИН ІЗ ВЕКТОРІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотація

Метою статті є дослідження екологічного впливу туризму та готельного господарства на туристичні дестинації, місцеві громади та оточуюче природне середовище. Зменшення негативного впливу відрозвитку туристичної сфери та сфери гостинності можливе лише за умов сталого розвитку, який передбачає раціональне використання природних ресурсів, що поєднується з підтримкою соціокультурної автентичності туристичних дестинацій та місцевих спільнот, забезпечуючи сталий розвиток економічних процесів і враховуючи інтереси всіх зацікавлених сторін. **Методи та методологія проведення дослідження.** Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні методів наукового пізнання таких як аналіз, синтез, системний метод, метод порівняння та аналогії. **Наукова новизна.** В даній статті розкриті особливості впливу всіх взаємодіючих сторін туристичної сфери та сфери гостинності: туристів, організаторів відпочинку, готелів, персоналу туристичних та готельних підприємств, круїзних компаній тощо на оточуюче середовище, а також проаналізовані підходи щодо мінімізації цих впливів. **Результати дослідження.** Попри активне впровадження концепції сталого розвитку, її реалізація стикається з низкою значних перешкод. Зокрема, серед основних проблем можна виокремити інерційність мислення, недостатній рівень обізнаності, а також орієнтацію керівництва держав, громадян та бізнесу на короткострокові цілі, що нерідко суперечить задекларованим політичним намірам. У багатьох країнах стратегічні підходи до розвитку недостатньо спрямовані на збереження природного капіталу. Державна політика у сфері сталого розвитку часто характеризується непослідовністю, що значною мірою знижує її ефективність. Крім того, впровадження екологічно чистих технологій потребує значних фінансових ресурсів, оскільки вони залишаються дороговартісними для широкого застосування. Використання екологічних практик та технологій, що досліджені в даній статті може бути підґрунтям для забезпечення сталого розвитку туризму та готельної сфери туристичних дестинацій.

Ключові слова. Сталий розвиток туризму та готельного господарства; туристична дестинація, екологічні практики, екологічний менеджмент, екологічна сертифікація.

ECOLOGIZATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS ONE OF THE VECTORS OF TOURISM AND HOTEL INDUSTRY FUNCTIONING

Abstract

The purpose of the article is to study the environmental impact of tourism and hospitality on tourist destinations, local communities and the environment. Reducing the negative impact of the development of the tourism and hospitality sector is possible only under conditions of sustainable development, which involves the rational use of natural resources, combined with the maintenance of the socio-cultural authenticity of tourist destinations and local communities, ensuring the sustainable development of economic processes and taking into account the interests of all stakeholders. **Research methods and methodology.** The research methodology is based on the application of methods of scientific knowledge such as analysis, synthesis, systematic method, method of comparison and analogy. **Scientific novelty.** This article reveals the peculiarities of the impact of all interacting parties of the tourism and hospitality sector: tourists, recreation organizers, hotels, staff of tourism and hotel enterprises, cruise companies, etc. on the environment, and also analyzes approaches to minimizing these impacts. **The results of the study.** Despite the active introduction of the concept of sustainable development, its implementation faces a number of significant obstacles. In particular, the main problems include inertia in thinking, insufficient awareness, and the focus of government, citizens, and businesses on short-term goals, which often contradicts declared political intentions. In many countries, strategic approaches to development are not sufficiently focused on preserving natural capital. State policy in the field of sustainable development is often characterized by inconsistency, which significantly reduces its effectiveness. In addition, the introduction of environmentally friendly technologies requires significant financial resources, as they remain expensive for widespread use. Of the use of environmental practices and technologies investigated in this article can serve as a basis for ensuring the sustainable development of tourism and the hotel industry in tourist destinations.

Key words: Sustainable development of tourism and hospitality; tourist destination, environmental practices, environmental management, environmental certification.

Вступ. Туризм та готельне господарства – важливі складові світової економіки, які зазнали значного падіння через пандемію COVID-2019 в світі, через війну в Україні, але в наш час відбувається відновлення їх позицій як в світі, так і на регіональному ринку України. В той же час це зростання чинить значний вплив на оточуюче середовище. За дослідженнями O'Connor and Assaker 2021 пандемія COVID-19 ще раз показала на скільки може бути негативний вплив від туризму, готельного бізнесу та сфери послуг на довкілля. Так згідно досліджень, у Європі та Азії, через скорочення авіарейсів знизилися викиди CO₂ майже на 17%. Зменшення кількості туристів за дослідженнями (Maria A. Quintbs, Ana I. Martinez-Senra, Adela Garcia-Pintos (2023), позитивно вплинуло на заповідні території, дало змогу для відновлення дикої природи, покращення якості води, відновлення пляжів, та зменшення забруднення в цілому. Для забезпечення національних інтересів України у сфері сталого розвитку економіки, громадянського суспільства та держави, досягнення високого рівня та якості життя громадян, дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина в нашій країні було підтримано проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року. Вони адаптовані під умови України та стосуються всіх сфер життєдіяльності українського суспільства, тому туризм та готельне господарства як складові сфери послуг не є виключенням. Таким чином, дослідження присвячене розгляду актуальної концепції екологізації та сталого розвитку туризму та готельного господарства як складових сфери послуг. Актуальність дослідження полягає в тому, що туризм та готельне господарства є важливими частинами сфери послуг та світової економіки в цілому, а останніми роками відбувається їх інтенсивний розвиток, який може призвести до руйнування місцевого середовища. Для вирішення цього питання

готельне господарство та сфера туризму знаходяться на шляху до екологізації, розробки та впровадження низки методів і програм для екологічно сталого управління. Важливу роль в екологізації відіграє еко-сертифікація, яка оцінює діяльність сфери гостинності та туризму за суворими екологічними правилами та критеріями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сталого розвитку туризму та готельного господарства, а також застосування в цих сферах екологічних технологій досліджуються в багатьох працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких А.О. Давидова, А.В. Маселков, Миронов Ю.Б., Г.В. Довгаль, М.П. Мальська, M. Honey, Anjali Xess, Harshita Bhargave & Praveen Kumar (2021), Segarra-Oña M, Peiró-Signes Á, Verma R, Miret-Pastor L (2012) та інші.

Метою статті є дослідження екологічного впливу туризму та готельного господарства на туристичні дестинації, місцеві громади та оточуюче природне середовище.

Для досягнення мети передбачено розв'язати такі **завдання**: проаналізувати екологічні ініціативи в туризмі та готельному господарстві у світі та в Україні; визначити наслідки впровадження цих ініціатив; оцінити умови і можливості зменшення негативного впливу від розвитку туристичної сфери та сфери гостинності можливе лише за умов сталого розвитку.

Методи та методологія проведення дослідження. Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні методів наукового пізнання таких як аналіз, синтез, системний метод, метод порівняння та аналогії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток туризму та сфери гостинності – це розвиток, який забезпечує оптимальне використання природних ресурсів, підтримує соціокультурні особливості туристичної дестинації та громад, які там проживають, і забезпечує життєздатність довгострокових економічних процесів з точки зору вигоди для всіх зацікавлених сторін. Сталий розвиток означає сприятливий загальний баланс екологічних, соціокультурних та економічних впливів туризму та готельного господарства, а також позитивний вплив туристів на навколишнє середовище. Сталий туризм – це не просто тренд – це пріоритет і необхідність для всіх гравців туристичного та готельного ринків.

UNWTO визначає сталий розвиток туризму як “Туризм, який повністю враховує його поточні та майбутні економічні, соціальні та екологічні наслідки, задовольняючи потреби відвідувачів, індустрії, навколишнього середовища та приймаючих громад” (UNWTO). На рисунку 1 представлена загальна ідея сталого розвитку туризму та сфери гостинності, що передбачає баланс трьох елементів для забезпечення позитивного впливу на місцеве населення, туристів і представників сфери послуг.

На сучасному етапі розвитку сфери послуг невід’ємними складовими якої є туризм та готельне господарство, слід застосовувати концепції сталості, екологічності та дружного ставлення до довкілля. Наразі існує низка досліджень та ініціатив щодо екологічних практик в індустрії гостинності та туризмі, які потребують досконалого вивчення та оцінки. Багато дослідників вивчають поведінку менеджерів сфери гостинності з точки зору їхнього лідерства у впровадженні зелених практик у своєму бізнесі, ставленні до навколишнього середовища та ставленні їхніх клієнтів до зеленого менеджменту, спрямованого на захист навколишнього середовища. В ряді наукових робіт проводиться аналіз значимості корпоративної соціальної відповідальності (Levy SE & Park S (2011) та добровільного застосування екологічних інструментів в туризмі та готельному господарстві на кштал екомаркування та екологічного менеджменту. (Duglio et al. 2017; Gössling and Buckley 2016, Caverro-Rubio & Amorós-Martínez 2020; Chan and Wong 2006,), а також аналізується їх подальший вплив на економічні показники діяльності складових сфери послуг. Крім

того досліджуються фактори та умови які є бар'єрами для використання тих чи інших екологічних стратегій (Maria A. Quint6s, Ana I. Martinez-Senra, Adela Garcia-Pintos (2023), Anjali Xess, Harshita Bhargave & Praveen Kumar (2021).

Екологічна складова:	Соціальна складова:	Економічна складова:
• охорона природної спадщини • ефективне управління ресурсами • екологічний транспорт • промоція екотуризму	• позитивний вплив на громаду • збереження культурної спадщини • доступність • міська культура відпочинку	• збільшення надходження до бюджету від туризму • гідна робота та можливості кар'єрного росту • підтримка місцевих підприємців • конкурентоспроможність • довгостроковість іміджева історія

Рис.1. Складові сталого розвитку туризму та сфери гостинності

У туристичному секторі використання природного середовища через природні ресурси є навіть більш важливим, ніж в інших сферах людської діяльності. Готелі є основним споживачем енергії та води в туристичній галузі і мають дуже негативний вплив на навколишнє середовище, оскільки вони споживають велику кількість енергії та ресурсів у своїй повсякденній діяльності, що є необхідним для підтримки сервісу на високому рівні. Проте, сьогодні багато споживачів віддають перевагу “зеленому” споживанню і вважають його ефективним способом захисту навколишнього середовища. Згідно з опитуванням, проведеним мережею Hilton у 2018 році, третина гостей вивчає екологічні та соціальні аспекти готелів перед бронюванням. Серед гостей віком до 25 років цей показник сягає 44%.

На сьогоднішній день термін “*еко-готель*” використовується для визначення готелів, які вживають заходів для покращення стану довкілля та мінімізації впливу готелю на навколишнє середовище. Згідно з даними Green Lodging News, у 2020 році в світі нараховувалось понад 4700 готелів більш ніж в 60 країнах світу, їх структура представлена на рисунку 2.

На сьогоднішній день основними умовами віднесення готелів до екологічних є:

- для прибирання готельних номерів і будівель слід використовувати лише нетоксичні засоби для чищення та миючі засоби.;
- економне використання води;
- рециркуляція використаної води;
- використання 100% натуральні бавовняні простирадл, рушників і матраців;
- створення середовища для гостей, що не палять;
- енергоощадне освітлення;
- використання натуральних продуктів, вирощені в місцевих умовах;
- створення системи циркуляції свіжого повітря;
- створення зон із значною кількістю живих рослин;
- використання відновлюваних джерел енергії;
- наявність системи природного кондиціонування і вентиляції повітря (без використання кондиціонерів);

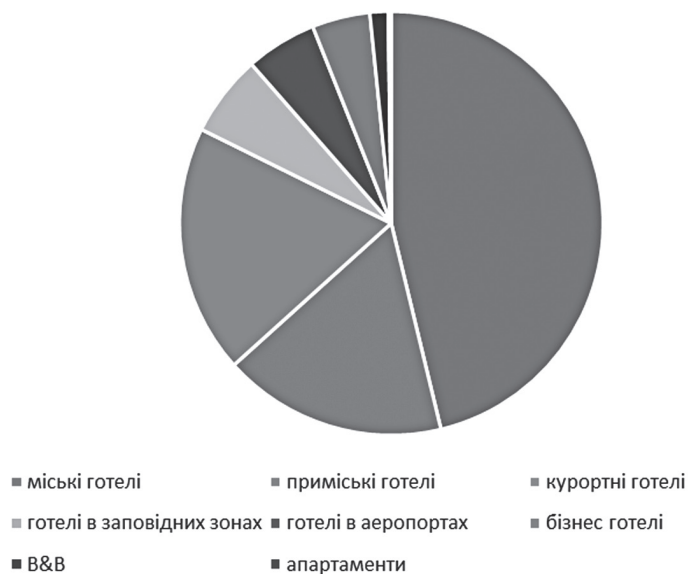

Рис. 2. Структура екологічних готелів світу

Крім готелів, які як зазначалось є великими споживачами природних ресурсів, значний вплив на оточуюче середовище чинять різні складові туристичної сфери та види туризму, розглянемо їх більш детально.

Не можливо уявити туризм без використання транспорту. Як вже відмічалось вище зниження кількості авіарейсів під час пандемії COVID-19 сприяло зменшенню викидів CO₂ на 17%. У 2022 році в Німеччині був проведений соціальний експеримент, у зв'язку з великою кількістю біженців з України, з червня по серпень включно, було введено місячний проїзний на всі види громадського транспорту крім швидкісних потягів класу IC, який коштував 9 євро на місяць. В порівнянні один проїзд по Берліну коштує 3 євро.

Такою можливістю скористувалися не тільки біженці, але й 52 мільйони людей, що складає понад 60% населення Німеччини, при цьому 15% з них раніше подорожували виключно на приватних автомобілях, через таку ініціативу вдалося запобігти 1,8 млн тон викидів вуглекислого газу. За даними Асоціації німецьких транспортних компаній, 350 000 будинків виробляють приблизно стільки ж шкідливих викидів за три місяці. Також це дало змогу скоротити затори, кількість автомобілів на дорогах. Проте, залізничний транспорт Німеччини не зміг впоратися з такою кількістю пасажиропотоку, і туристів, які планують свою подорож Дойче баном, значно збільшилися затримки поїздів, майже на третину. А за даними Мюнхенського інституту економіки, це відобразилося негативно на економічних показниках, які є неспівставними з екологічним ефектом (скорочення вихлопів на 4-5%), тому з січня 2023 року такий проїзний став коштувати 49 євро, а з січня 2025 – 58 євро. Проте ініціативу Німеччини перехопила Іспанія, як одна з провідних туристичних країн світу, де було введенні пільгові проїзні для туристів, а також Люксембург, де з 2020 року весь громадський транспорт, крім потягів дальнього прямування є безкоштовним.

Ще одна важлива складова туристичного ринку світу – круїзний туризм. В результаті стрімкого зростання круїзні лайнери, їхні пасажери та організації, що надають супутні послуги, спричиняють негативний вплив на навколишнє середовище.

За даними газети The Guardian, великий круїзний лайнер викидає в атмосферу еквівалентно 83 000 автомобілів вуглекислого газу, 421 000 автомобілів оксидів

азоту, 1 мільйону автомобілів дрібнодисперсних твердих частинок і 376 мільйонам автомобілів двигунів внутрішнього згоряння двоокису сірки. Основними наслідками є руйнування водних систем, забруднення, погіршення якості повітря і, як наслідок, зміна клімату, що представлено на рисунку 3.

Рис. 3. Вплив круїзів на оточуюче середовище

Шумове забруднення також може виникати внаслідок великої кількості пасажирів, які сідають на судно та висаджуються з нього. Окрім впливу на місцеві громади, шум від двигунів, гвинтів, генераторів і підшипників круїзних лайнерів може призвести до того, що морські види, такі як кити, випадково зіткнуться з кораблями або будуть витіснені зі свого природного середовища проживання.

Самі круїзні судна – не єдина причина впливу на навколишнє середовище; висадка туристів в дестинації також може мати негативний вплив: небагато природних пам'яток можуть прийняти одночасно 2 000 відвідувачів, не кажучи вже про 5 000. Деградація відбувається, коли кількість відвідувачів перевищує здатність до регенерації. Цей вплив посилюється, якщо пасажирів круїзних лайнерів не отримують належних інструкцій щодо відповідальної поведінки, характерних для їхнього місця перебування. Важливо зазначити, що берегові екскурсії не обмежуються діяльністю на суші, але часто включають водні види діяльності, такі як сноркелінг, дайвінг і морські прогулянки. Вплив цих видів діяльності на навколишнє середовище може бути серйозним, якщо вони не організовані належним чином.

Коралові рифи є особливо чутливим середовищем для круїзної індустрії. Це пов'язано з тим, що круїзні маршрути часто пролягають через основні райони формування коралових рифів у світі. Кораблі можуть пошкоджувати коралові рифи, затягуючи свої якорі, якірні ланцюги. Особливо це стосується невеликих круїзних лайнерів, які плавають на мілководді, де морське життя може бути захоплюючим для туристів. Кораблі можуть скидати стічні або трюмні води або випадково скидати інші види відходів при проходженні через райони коралових рифів. Нарешті, найбільш помітною і потенційною шкодою для коралових рифів від круїзного туризму є діяльність на суші, де туристи взаємодіють з рифами. Сотні і тисячі туристів стікаються в райони рифів у пошуках коралових рифів. Туристи знищують корали, наступаючи на них, ламаючи їх або забираючи їх додому як сувеніри. Іншим негативним наслідком туристичної діяльності в прибережних районах є руйнування екосистем через годування риби. Також сонцезахисні засоби, якими користуються туристи, навіть за умови належної обробки, можуть містити хімічні

речовини, шкідливі для водних організмів, і згубно впливати на коралові рифи, оскільки ультрафіолетові фільтри впливають на сонячне світло під поверхнею води, спричиняючи подальші екологічні порушення, такі як знебарвлення коралів.

Проте, круїзні компанії вживають заходів для управління стічними водами, утилізації відходів та мінімізації використання хімічних речовин. Окрім цього, важливими напрямками їхньої діяльності є збереження навколишнього середовища та впровадження принципів сталого туризму, спрямованих на зменшення екологічного впливу круїзної індустрії. Оскільки компанія Royal Caribbean International є одним із провідних операторів круїзного ринку та володіє найбільшими у світі круїзними лайнерами, особливу увагу слід приділяти екологічним технологіям і стійким альтернативам, що впроваджуються на її судах. З огляду на сучасні екологічні виклики, зокрема необхідність зменшення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності, удосконалення систем утилізації відходів і стічних вод, компанія активно впроваджує інноваційні технологічні рішення, спрямовані на мінімізацію негативного впливу на довкілля та розвиток принципів сталого туризму. Компанія впроваджує інноваційні технічні рішення для оптимізації конструкції круїзних суден, що сприяє підвищенню їхньої енергоефективності та мінімізації екологічного впливу. Зокрема, корпус лайнера **Quantum of the Seas**, одного з найефективніших у своєму класі, був розроблений з урахуванням принципів зменшення опору руху у воді, що сприяє зниженню витрат пального.

Компанія Royal Caribbean активно впроваджує інноваційні технології, спрямовані на підвищення енергоефективності та зменшення екологічного впливу своїх круїзних лайнерів. Зокрема, модернізація конструкцій корпусів суден сприяє оптимізації їхньої гідродинаміки, що дозволяє зменшити опір під час руху, знижуючи споживання пального та рівень викидів парникових газів. Яскравим прикладом є лайнер **Quantum of the Seas**, корпус якого спроектовано з урахуванням мінімізації водного опору, що сприяє зменшенню енергоспоживання. Крім того, особливості конструкції запобігають налипання інвазивних морських організмів, що знижує ризик перенесення чужорідних видів між екосистемами. У межах стратегії енергозбереження компанія здійснила заміну освітлювального обладнання на судах, впровадивши світлодіодні та флуоресцентні лампи, які характеризуються нижчим споживанням електроенергії та зменшеним тепловиділенням. Це, своєю чергою, сприяє зниженню енергетичних витрат на охолодження приміщень. З метою мінімізації екологічного впливу на атмосферу і водні ресурси компанія також запровадила вискоєфективні системи кондиціонування повітря, оснащені автоматизованими термостатами. На лайнерах застосовується інноваційна система карток-ключів, що активує роботу кондиціонерів лише у присутності пасажирів у каюті, водночас замикаючи двері балконів для зменшення втрат енергії. Лайнер *Quantum of the Seas* оснащений спеціально розробленим навісом, що забезпечує природне охолодження прилеглої території без додаткового використання енергоресурсів, а також збирає дощову воду для подальшого використання. Крім того, унікальні склопакети зі спектральним покриттям обмежують проникнення інфрачервоного випромінювання, зменшуючи нагрівання внутрішніх приміщень та скорочуючи споживання електроенергії для кондиціонування. Щодо політики поводження з відходами, компанія JW Marriott впроваджує принципи сталого розвитку та екологічного менеджменту. Наприклад, на борту лайнера *Symphony of the Seas* повністю відмовилися від використання пластикових трубочок, паличок для змішування напоїв і шпажок, замінивши їх екологічно сертифікованими аналогами, зокрема паперовими соломинками, що надаються виключно на запит пасажирів. Очікується, що така практика буде поступово поширюватися на інші круїзні судна компанії. Таким чином, Royal Caribbean International та її дочірній бренд Royal Caribbean Cruises реалізують комплекс заходів, спрямованих на

підвищення екологічної відповідальності круїзної індустрії. Основний акцент робиться на підвищенні енергоефективності, запровадженні екологічно безпечних матеріалів і технологій, а також на зменшенні негативного впливу на морські екосистеми та клімат.

Всі сучасні круїзні компанії активно інтегрують екологічні протоколи, що відповідають міжнародному стандарту ISO 14001 щодо систем екологічного менеджменту. Впровадження таких стандартів сприяє не лише оптимізації управління екологічними ризиками, а й забезпечує додаткові комерційні переваги, зокрема зниження витрат, пов'язаних зі споживанням ресурсів та утилізацією відходів. Додатково у штат круїзних суден обов'язково включаються екологічні інспектори, які контролюють дотримання екологічних стандартів та виконання екологічних зобов'язань компанії під час рейсів. Вони здійснюють моніторинг екологічного впливу судна, координують ініціативи щодо сталого розвитку, забезпечують ефективну комунікацію з екіпажем та пасажирями з питань екологічної безпеки та проводять навчання для персоналу щодо екологічно відповідальних практик. Таким чином, інтеграція екологічних протоколів у систему управління круїзних компаній сприяє не лише охороні довкілля, а й зміцненню їх конкурентоспроможності, підвищенню довіри з боку споживачів і партнерів.

Поведінка туристів може також мати негативний соціальний та екологічний вплив на дестинацію як безпосередньо, так і опосередковано. Перевантаження території туристами, може спричиняти затори на дорогах (що сприяє підвищенню рівня забрудненості повітря) і пішохідних маршрутах. В результаті страждає місцева громада. Пристосування місцевої інфраструктури до потреб туристів може зменшити затори на дорогах і пов'язані з ними незручності, але надання пріоритету туристам також може завдати шкоди жителям дестинації.

І це лише декілька прикладів негативного впливу складових сфери туризму та гостинності на оточуюче середовище.

Отже, сьогодні, для забезпечення Цілей сталого розвитку проголошених ООН та відповідного Указу Президента України від 30.09.2019 року "Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" потрібно говорити про відповідальність як з точки зору туристів, так і з боку організаторів відпочинку. Мандрівники повинні враховувати власний вплив на дестинацію і брати на себе відповідальність за всі аспекти своєї подорожі, від готелів і транспорту до вибору туристичного агента і придбання сувенірів. З точки зору поведінки туристів, це в першу чергу повинні бути такі складові:

1. Перед поїздкою: розробка, планування маршруту і по можливості вибір найбільш сталого способу приїзду в пункт призначення. Бронювати по можливості хостели, готелі чи інші засоби розміщення, які підтримують і впроваджують зелені технології та сталі практики. Наприклад, на сервісі бронювання Booking такі заклади мають позначку Travel Sustainable.

2. При приїзді в туристичний центр, або заклад розміщення: заощаджувати воду та електроенергію, для прикладу- вимикання крану під час чищення зубів або миття посуду. Якщо готель неоснащений автоматичними системами керування енергією, то виходячи з номеру потрібно обов'язково вимикати світло. Також не варто щоразу змінювати рушники, халати та постільну білизну якщо вони не забруднилися, навіть якщо в закладі розміщення це передбачено. Не потрібно вимагати зайве прибирання, всі ці послуги призводять до збільшення використання води та енергії в рази.

З боку туристів відповідальне ставлення до туристичних дестинацій, є важливим і повинно сприяти відповідним ініціативам та заходам з боку відповідних органів, організацій, представників туристичного та готельного бізнесу. Пропонуємо розглянути відповідні кроки, які робляться, або повинні робитися з цього боку.

Авторитетне видання National Geographic Adventure сформувало рейтинг із 50 провідних еко-готелів світу. Відібрані об'єкти вирізняються високим рівнем сервісу, інтеграцією у природне та культурне середовище регіону, а також надають широкі можливості для розвитку пригодницького туризму. До списку увійшли екологічно орієнтовані готелі, розташовані в різних природних зонах, зокрема в гірській місцевості, на островах, у тропічних лісах, пустелях і саванах.

Одним із найпоказовіших прикладів впровадження ресурсозберігаючих та екологічно орієнтованих технологій є готель JW Marriott у Сінгапурі, який вирізняється інноваційними архітектурними рішеннями. Його територія площею 3 гектари накрита конструкцією у формі океанської хвилі, що виконує кілька важливих екологічних функцій. Спеціально розраховані кути нахилу алюмінієвого каркаса навісу сприяють природній циркуляції повітря, знижуючи температуру навколишнього середовища на 1–2°C без застосування систем кондиціонування. Додатково ця структура виконує функцію збору дощової води та є платформою для сонячних панелей, які генерують електроенергію для освітлення будівлі. Ще одним важливим елементом екологічної інфраструктури готелю є використання спектрального скла, що обмежує проникнення інфрачервоного випромінювання, зменшуючи теплове навантаження на приміщення без перешкод для природного освітлення. Такі інженерні рішення дозволяють забезпечувати ефективне охолодження внутрішніх просторів без додаткових енергетичних витрат (Environmental Management for Hotels).

Впровадження екологічного вектору розвитку туризму та сфери гостинності в Україні є відносно новим явищем, яке наразі перебуває на стадії активного формування. За останні роки в країні з'явилося близько десяти нових еко-готелів, зосереджених переважно в Західній Україні, а також у Черкаській і Полтавській областях. Основним стримувальним фактором для розширення мережі готельних закладів екологічного спрямування залишається фінансовий аспект, оскільки будівництво таких об'єктів вимагає значних інвестицій. Експерти зазначають, що кошторис екологічного готелю може бути щонайменше вдвічі вищим за витрати на будівництво традиційного готельного комплексу. У країнах Західної Європи функціонують спеціалізовані фонди, які сприяють розвитку екологічного готельного бізнесу шляхом надання пільгових кредитів або часткового фінансування необхідного обладнання. В Україні подібні механізми фінансової підтримки відсутні, що безпосередньо впливає на цінову політику еко-готелів: вартість проживання в таких закладах є, в середньому, на 30% вищою, ніж у традиційних готелях. Прийняття Закону України “Про основні засади державної екологічної політики України на період до 2025 року”, Указ Президента України Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року визначило стратегічний курс країни на екологізацію всіх секторів економіки, включно з готельною індустрією та туризмом.

Одним із сертифікованих екологічних готелів є готель “Ковчег”, розташований на вершині гори Магура (Чернівецька область) на висоті 1313 м. У готелі вся енергія отримується з відновлюваних джерел, зокрема використовуються сонячні панелі, а також котел на дровах і дизельний генератор. Водопостачання забезпечується за рахунок джерельної води з природного підземного джерела, а система опалення поєднує водяний та повітряний обігрів. Будівля зведена з натурального дерева у вигляді перевернутого човна, а всі дерев'яні поверхні всередині та ззовні вкриті натуральним бджолиним воском, що є більш екологічною альтернативою традиційним алкідним лакам. Каналізаційна система готелю є автономною: стічні води очищуються у септичній системі з полями фільтрації, які конструктивно відокремлені від ґрунтових вод. Біологічний розпад відходів забезпечується висококонцентрованим ефективним

ензимним препаратом, що прискорює процеси їх розкладання та мінімізує негативний вплив на довкілля (Environmental Management for Hotels).

В Україні діяльність цієї програми здійснюється під егідою відповідної громадської організації. Першим готелем, що пройшов екологічну сертифікацію в рамках “Green Key”, став Radisson Blu Hotel у місті Києві. До запровадження цієї міжнародної ініціативи в Україні вже відбулися значні зрушення у сфері екологічної сертифікації готельних підприємств, зокрема в межах реалізації національної системи добровільного екологічного маркування товарів і послуг відповідно до ДСТУ ISO 14024:2018. Готелі, що відповідають встановленим екологічним критеріям, отримують сертифікат екологічної відповідності, що є важливим кроком на шляху до сталого розвитку готельної сфери в Україні. До 2022 року 12 українських мережевих готелів Radisson та Reikartz отримали еко-сертифікат. Крім мережевих готелів є ще низка інших GM Eco Bubble Hotel, “Бунгало”, Красна Поляна, Гірський готель “Ковчег”, “Вище Неба”, які активно впроваджують екологічні практики. (Доділова & Полуда, 2023)

Україна володіє значним потенціалом для розвитку екологічного готельного та ресторанного бізнесу. У порівнянні з іншими країнами, вона має низку конкурентних переваг, які сприяють формуванню стійкої інфраструктури у сфері еко-туризму та готельно-ресторанного господарства. До основних чинників, що визначають перспективність України в цьому напрямі, належать:

- Значний рекреаційний потенціал – різноманітність природних ресурсів і територій, придатних для розвитку еко туризму, включно з унікальними природними ландшафтами, заповідними зонами та курортними регіонами.
- Розвиток екологічно сертифікованого будівельного виробництва, що забезпечує доступ до екологічно чистих матеріалів для спорудження готельних і ресторанних комплексів.
- Формування кадрового потенціалу – наявність значної кількості навчальних закладів, які готують спеціалістів у сфері готельного бізнесу та екологічного менеджменту.
- Розвиток наукових досліджень – існування наукових та науково-дослідних установ, що займаються розробкою і впровадженням екологічних технологій, включаючи енерго- та водозберігаючі системи.
- Розширений спектр додаткових послуг, що сприяє формуванню привабливих умов для розвитку екологічного туризму та підвищенню конкурентоспроможності готельно-ресторанного бізнесу.

Враховуючи ці фактори, Україна має значний потенціал для розвитку еко-готельно-ресторанного бізнесу. Однак реалізація цього потенціалу потребує подальших інвестицій, розвитку відповідної нормативно-правової бази, удосконалення механізмів державної підтримки та розширення екологічної сертифікації підприємств галузі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Суспільство дедалі більше орієнтується на екологічну відповідальність, усвідомлюючи вплив купівельної поведінки, яка тісно пов'язана з екологічними викликами. З огляду на це, зростає кількість споживачів, які, враховуючи екологічні аспекти, надають перевагу екологічно чистим товарам, навіть готові сплачувати за них вищу ціну. У відповідь на цю тенденцію у сфері готельного бізнесу та туризму спостерігається зростання впровадження екологічно чистих технологій та попиту на них (еко-готелі, використання більш екологічного транспорту та застосування екологічно чистих технологій на транспорті, зростання попиту на екологічні види туризму). Багато клієнтів, усвідомлюючи негативний вплив складових туристичної сфери та сфери гостинності віддають перевагу закладам та

організаціям, які впроваджують екологічно відповідальні практики. Попри активне впровадження концепції сталого розвитку, її реалізація стикається з низкою значних перешкод. Зокрема, серед основних проблем можна виокремити інерційність мислення, недостатній рівень обізнаності, а також орієнтацію керівництва держав, громадян та бізнесу на короткострокові цілі, що нерідко суперечить задекларованим політичним намірам. У багатьох країнах стратегічні підходи до розвитку недостатньо спрямовані на збереження природного капіталу. Державна політика у сфері сталого розвитку часто характеризується непослідовністю, що значною мірою знижує її ефективність. Крім того, впровадження екологічно чистих технологій потребує значних фінансових ресурсів, оскільки вони залишаються дороговартісними для широкого застосування. Проте незважаючи на перепони сталий розвиток туризму і готельного господарства повинні бути пріоритетним напрямком як на рівні окремої туристичної дестинації, так і на рівні країни.

Конфлікт інтересів

Автори не мають потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

ЛІТЕРАТУРА

- Доділова, К. & Полуда, В. (2023) Стан та перспективи впровадження екологічних готелів та ініціатив у готельне господарство України та світу. In V. Tsytko (Ed.), *International tourism as a socio-cultural and economic phenomenon* (p. 122–160). The University of Technology in Katowice Press.
<http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/9f5644386a7a70ae96a83c8515def694.pdf>
Офіційний сайт UNWTO <https://www.unwto.org/>
- Anjali Xess, Harshita Bhargave & Praveen Kumar (2021) A study on influence of eco-friendly technologies in hospitality industry. *Journal of Physics: Conference Series* 1950 (2021) 012024 IOP Publishing
DOI:[10.1088/1742-6596/1950/1/012024](https://doi.org/10.1088/1742-6596/1950/1/012024)
- Batstic, M. & Gojcic, S. (2012). Measurement scale for eco-component of hotel service quality. *International Journal of Hospitality Management*, 32(3), 1012–1020
- Boiral, O. & Paille, P. (2012). Organizational citizenship behavior for the environment: measurement and validation. *Journal of Business Ethics*, 109(4), 431–445.
- Duglio S, Ivanov SH, Magliano F. & Ivanova MG (2017) Motivation, costs and benefits of the adoption of the European ecolabel in the tourism sector: an exploratory study of Italian accommodation establishments. *Izv J Varna Univ Econ*, 61(1), 83–95.
- Environmental management for hotels
<https://sustainablehospitalityalliance.org/resource/environmental-management-for-hotels/>
- Ernst & Young, (2008). Hospitality going green. *Global Hospitality Insights. A publication for the hospitality industry.*
<https://rss.hsyndicate.com/file/152003657.pdf>
- GREAT Green Deal Accomplishes GSTC Recognized Certification Status.
<https://www.gstcouncil.org/ggd-recognition-certification/>
- Green Globe Certification
<https://greenglobe.com/green-globe-certification/>
- Hotels and lodging properties (GS-33)
<https://www.greenseal.org/green-seal-standards/gs-33>

- Kostić, M. et al. (2019). Eco-hotels as an example of environmental responsibility and innovation in savings in the hotel industry. *Hotel and Tourism Management*, 7(2), 47–56
- Levy SE & Park S (2011) An analysis of CSR activities in the lodging industry. *J Hosp Tour Manag* 18(1), 147–154.
DOI:[10.1375/jhtm.18.1.147](https://doi.org/10.1375/jhtm.18.1.147)
- Maria A. Quint6s, Ana I. Martinez-Senra & Adela Garcia-Pintos (2023). Is the hotel industry really committed to the environment? Answering using the business models framework. *Service Business* 17, 395–428.
<https://doi.org/10.1007/s11628-023-00522-2>
- Mohd Sadiq , Mohd Adil & Justin Paul (2022) Eco-friendly hotel stay and environmental attitude: A value-attitude-behaviour perspective. *International Journal of Hospitality Management*, 100.
<https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2021.103094>
- O'Connor, P. & Assaker, G (2021) COVID-19's effects on future pro-environmental traveler behavior: an empirical examination using norm activation, economic sacrifices, and risk perception theories. *J Sustain Tour* 30(1), 89–107.
<https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1879821>
- Our Programme. Green Key – Available
<https://www.greenkey.global/our-programme>
- Segarra-Oña M, Peiró-Signes Á. & Verma R, Miret-Pastor L (2012) Does environmental certification help the economic performance of hotels? Evidence from the Spanish hotel industry. *Cornell Hosp Q* 53(3), 242–256.
<https://ecommons.cornell.edu/server/api/core/bitstreams/e9eac27e-93db-4076-a8de-fa9792eff837/content>
- Sumedha, N.(2014) Hotel Industry and Environmental Issues // Environmental Issues and Social Exclusion.
https://www.academia.edu/23948851/_Hotel_Industry_and_Environmental_Issues
- Sustainable Hospitality: Eco-Friendly Industry Trends and Tips for Hotels (2023, february)
By trivago business blog 15.
https://sustainablehospitalityalliance.org/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjws-S-BhD2ARIsALssG0boiJNBoamUGDoYHyQWNdu0Dunxh1sI7OePsf8e3AmGxTKwmykBaVQaAjBpEALw_wcB

REFERENCES

- Dodilova, K. & Poluda, V. (2023) Stan ta perspektyvy vprovadzhennia ekolohichnykh hotelei ta initsiatyv u hotelne hospodarstvo Ukrainy ta svitu. In V. Tsypko (Ed.), *International tourism as a socio-cultural and economic phenomenon* (p. 122–160). The University of Technology in Katowice Press.
<http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/9f5644386a7a70ae96a83c8515def694.pdf>
- Ofitsiynyi sait UNWTO <https://www.unwto.org/>
- Anjali Xess, Harshita Bhargave & Praveen Kumar (2021) A study on influence of eco-friendly technologies in hospitality industry. *Journal of Physics: Conference Series* 1950 (2021) 012024 IOP Publishing
DOI:[10.1088/1742-6596/1950/1/012024](https://doi.org/10.1088/1742-6596/1950/1/012024)
- Batstic, M. & Gojcic, S. (2012). Measurement scale for eco-component of hotel service quality. *International Journal of Hospitality Management*, 32(3), 1012–1020
- Boiral, O. & Paille, P. (2012). Organizational citizenship behavior for the environment: measurement and validation. *Journal of Business Ethics*, 109(4), 431–445.
- Duglio S, Ivanov SH, Magliano F. & Ivanova MG (2017) Motivation, costs and benefits of the adoption of the European ecolabel in the tourism sector: an exploratory study of Italian accommodation establishments. *Izv J Varna Univ Econ*, 61(1), 83–95.

Environmental management for hotels

<https://sustainablehospitalityalliance.org/resource/environmental-management-for-hotels/>

Ernst & Young, (2008). Hospitality going green. Global Hospitality Insights. *A publication for the hospitality industry.*

<https://rss.hsyndicate.com/file/152003657.pdf>

GREAT Green Deal Accomplishes GSTC Recognized Certification Status.

<https://www.gstcouncil.org/ggd-recognition-certification/>

Green Globe Certification

<https://greenglobe.com/green-globe-certification/>

Hotels and lodging properties (GS-33)

<https://www.greenseal.org/green-seal-standards/gs-33>

Kostić, M. et al. (2019). Eco-hotels as an example of environmental responsibility and innovation in savings in the hotel industry. *Hotel and Tourism Management*, 7(2), 47–56

Levy SE & Park S (2011) An analysis of CSR activities in the lodging industry. *J Hosp Tour Manag* 18(1), 147–154.

DOI:[10.1375/jhtm.18.1.147](https://doi.org/10.1375/jhtm.18.1.147)

Maria A. Quintós, Ana I. Martínez-Senra & Adela García-Pintos (2023). Is the hotel industry really committed to the environment? Answering using the business models framework. *Service Business* 17, 395–428.

<https://doi.org/10.1007/s11628-023-00522-2>

Mohd Sadiq , Mohd Adil & Justin Paul (2022) Eco-friendly hotel stay and environmental attitude: A value-attitude-behaviour perspective. *International Journal of Hospitality Management*, 100.

<https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2021.103094>

O'Connor, P. & Assaker, G (2021) COVID-19's effects on future pro-environmental traveler behavior: an empirical examination using norm activation, economic sacrifices, and risk perception theories. *J Sustain Tour* 30(1), 89–107.

<https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1879821>

Our Programme. Green Key – Available

<https://www.greenkey.global/our-programme>

Segarra-Oña M, Peiró-Signes Á. & Verma R, Miret-Pastor L (2012) Does environmental certification help the economic performance of hotels? Evidence from the Spanish hotel industry. *Cornell Hosp Q* 53(3), 242–256.

<https://ecommons.cornell.edu/server/api/core/bitstreams/e9eac27e-93db-4076-a8de-fa9792eff837/content>

Sumedha, N.(2014) Hotel Industry and Environmental Issues // Environmental Issues and Social Exclusion.

https://www.academia.edu/23948851/_Hotel_Industry_and_Environmental_Issues_

Sustainable Hospitality: Eco-Friendly Industry Trends and Tips for Hotels (2023, february) *By trivago business blog* 15.

https://sustainablehospitalityalliance.org/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjws-S-BhD2ARIsALssG0boiJNBoamUGDoYHyQWNdu0Dunxh1sI7OePsf8e3AmGxTKwmykBaVQaAjBpEALw_wcB

CC Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)